

POVIJEST PLESA

u 10 datuma

U dvjema kratkim pričama o povijesti plesa u dvadesetom stoljeću ispriповijedanoj putem prijelomnih datuma i ključnih naslova, najvećih imena i njihovih djela, sažeta je i povijest suvremenih plesnih scena u Hrvatskoj, Srbiji i Makedoniji, ali i skrivena povijest jedne suradnje između francuskog Toulousea i Beograda. Zahvaljujući nevjerojatnoj toplini i posvećenosti Paul-Erica Labrossea iz uprave, Marion Muzac, pedagoginje i umjetnice i Pethsa Vilaisarna, zaduženog za rad s publikom, koji rade u Nacionalnom centru za razvoj koreografije (CDCN) u Toulouseu, Stanica Servis za suvremeni ples dobila je priliku razviti projekt *Teen Generator* s partnerima iz Hrvatske i Makedonije. Njime su francuska iskustva u izgradnji buduće publike za ples prilagođena potrebama ovdašnjih plesnih zajednica koje rade s mladima kako bi im približile jezik i značenje modernih i suvremenih plesnih praksi. Ovako iznesenom (plesnom) poviješću naše kulture promiču i kratke priče o umjetnicima i djelima koji su obilježili i specifičan razvoj toga što danas nazivamo suvremenim plesom u Hrvatskoj, Srbiji i Makedoniji, s naglaskom na suvremenim autorima, kako bi se afirmirao njihov rad u ovoj sredini. Time smo željeli pokazati kako se for-

miranje i razvoj suvremenog plesa u regiji istodobno nado-
vezuje na europsku (i američku) povijest plesa, ali da je u
isti mah obilježen specifičnostima ovog kulturno-političkog
konteksta i svih njegovih dobrih i loših strana. Budući da
je suvremeni ples među najmlađim poljima suvremene
umjetnosti, što mu daje slobodu razvoja bez opterećenja
nasljeđem i institucionaliziranim normama, on teško do-
lazi do svog mjesta u kulturnom sustavu. Zbog toga je po-
treba za ovakvim projektima još veća, jer omogućuju kon-
tinuitet u obrazovanju i informiranost o oblicima plesne
umjetnosti, kako među djecom (budućim stvarateljima ili
publikom) tako i među stručnjacima za odgoj i obrazovanje
koji su važni medijatori u procesu razvoja i njegovanja kul-
turnih potreba djece.

Te dvije povijesti samo su prvi korak u daljnjem razvoju
projekta *Teen Generator* s obzirom na to da će one biti sred-
stvo za rad s djecom u osnovnim i srednjim školama diljem
naše regije. Aktivnosti će se proširiti obuhvaćanjem što
većeg broja škola, kulturnih centara, festivala i drugih
mjesta koja potiču i njeguju rad s djecom, kao i ulaganje u
njihovu budućnost.

Zahvaljujemo Nacionalnom centru za razvoj koreografije
u Toulouseu na nesebičnoj pomoći da se ova ideja proširi
i u ovom dijelu Europe, kao i Francuskom institutu u Beo-
gradu te mreži Teatroskop, koji su nam pomogli da projekt
što bolje pripremimo i započnemo.

Annie Bozzini

ravnateljica CDC-a Toulouse / Pirineji-Jug

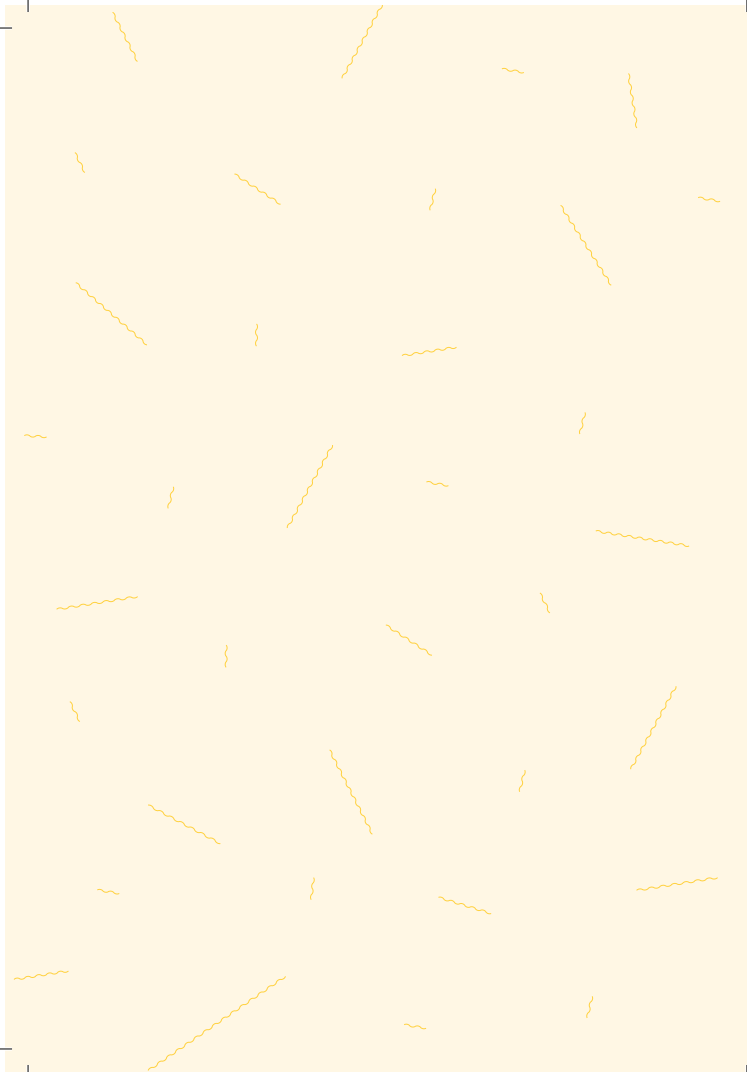
U određenom trenutku i prostoru

U ovih deset isječaka nije nam namjera predstaviti cjelovitu i objektivnu povijest plesa, nego istaknuti nekoliko važnih događaja u kojima se sijeku putovi ljudske povijesti i plesa. Te koreografije, kao iznenađujući načini kretanja, upućuju na to kako tijelo nosi svoju vlastitu povijest, priče i mitove, a svjedoči o velikom kulturnom i industrijskom napretku društva.

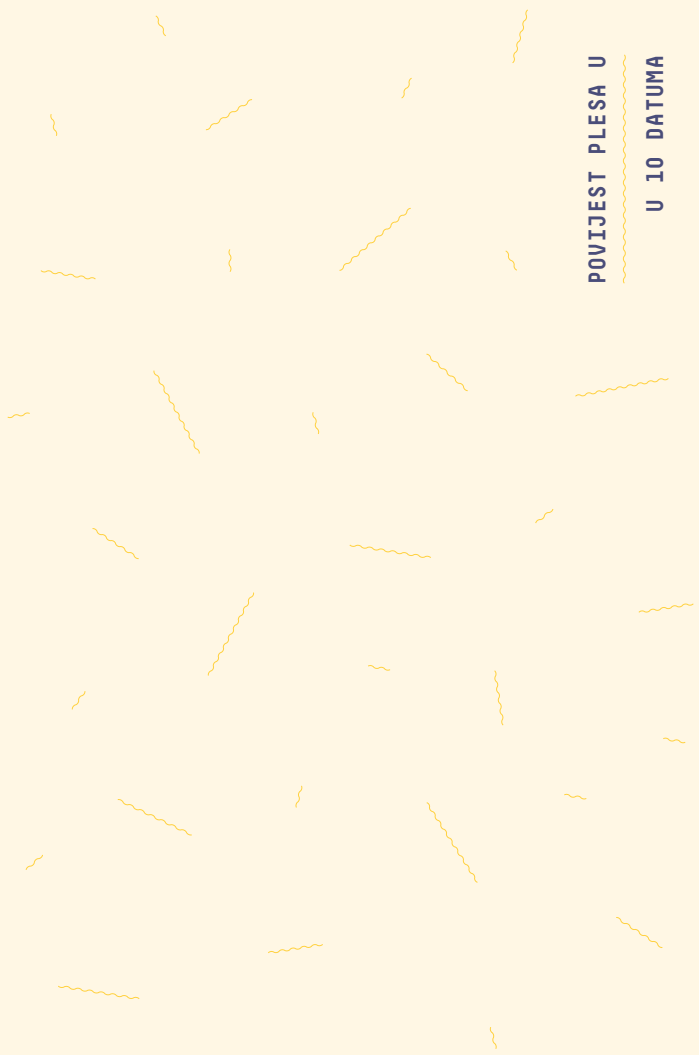
Svaki novi način plesa rađa se u određenom prostoru i određenom trenutku. Donosi ga plesačko i koreografsko tijelo, možemo reći – pustolovno i maštovito tijelo ispred svog vremena.

Ovih nekoliko izabranih plesnih djela povezano je s napretkom tehnologije filmske slike, koja je i danas jedan od glavnih načina bilježenja pokreta, a točnost i nepromjenjivost filmskog zapisa daje mu vrijednost dokumenta.

Čarolija filmova sačuvanih u Plesnoj kinoteci u Parizu vodi nas u svijet koji govori o razvoju plesa, ali i mnogo više od toga: ovih deset plesnih događaja svjedoče o 20. stoljeću kao stoljeću pokreta i o njegovoj interpretaciji tijelima plesača i koreografa.

**POVIJEST PLESA U
U 10 DATUMA**

1896 .
Loie Fuller
Zmijoliki ples (Danse serpentine)

Zmijoliki ples stvorila je Loie Fuller, koreografkinja američkog podrijetla koja je živjela u Francuskoj. Ona 20. stoljeće uvodi u ples, koristeći se otkrićem električne struje, što u potpunosti mijenja kazališne i plesne pozornice. Zahvaljujući njezinim istraživanjima, otad se pleše pod električnom rasvjetom, a ne više pod plin-skom, što unosi revoluciju u razotkrivanje tijela koje pleše.

Loie Fuller prva je plesačica koja je eksperimentirala s novim tehnologijama svoga vremena, kao što su električna struja ili kemijski element radij. Braća Lumière, koja su 1895. izumila kinematograf, uređaj za projekciju filmova, snimila su *Zmijoliki ples*, koji time postaje prvi snimljeni ples u povijesti. Predstavljamo izvornu inačicu braće Lumière koja je naknadno ručno obojena.

1913.

Vaclav Nižinski

Posvećenje proljeća (Le Sacre du printemps)

Pariška opera, Marie-Claude Pietragalla

Posvećenje proljeća balet je ruskog koreografa Vaclava Nižinskoga kreiran na glazbu Igora Stravinskoga iz 1913. Ta koreografija izrazito je inovativna za svoje vrijeme. Nakon dugog razdoblja u kojemu ples znači uzlet, lakoću i iluziju bestežinskog stanja, Nižinski uvodi odnos s tlom sidreći pokret u zemlju. Plesačka stopala okreće prema unutra, za razliku od otvornih pozicija u klasičnom baletu, a glazbena partitura nepravilnim ritmom i melodijom remeti uobičajene akustičke efekte i unosi novinu u koreografiju. Na pariškoj premijeri većina publike teško razumijeva postupke dvaju autora, djelo izaziva neviđeni skandal i izvođi se samo osam puta za Nižinskijeva života. Rekonstrukciju tog baleta trebalo je čekati do 1987. godine, kad ga, nakon sedam godina istraživanja, na scenu postavlja Ballet Joffrey kao djelo blisko originalu. Ta je inačica danas na repertoaru baleta Pariške opere i njezin isječak vidimo u izvedbi tadašnje prvakinje Marie-Claude Pietragalla. Rođeno u nerazumijevanju i skandalu, djelo *Posvećenje proljeća* otad je nadahnulo stotine koreografa.

1935.

Fred Astaire i Ginger Rogers
Cheek to Cheek, isječak iz filma *Top Hat*,
redatelj: Mark Sandrich

Dvojac Fred Astaire i Ginger Rogers dio je povijesti američkog mjuzikla, filmskog žanra u kojem se miješaju pjesma, ples i kazalište. Nakon početaka u kabeletima sa sestrom Adele Astaire kao plesnom partnericom, Fred Astaire karijeru je ostvario isključivo na filmu. Time je postao rijetkim primjerom plesača kojeg cijeli svijet poznaje zahvaljujući filmovima, ali kojeg je veoma malo ljudi vidjelo kako pleše uživo. S partnericom Ginger Rogers čini najpoznatiji plesni par u povijesti filma. Zajedno su, u potpunom umjetničkom skladu, snimili više od deset filmova, o čemu svjedoči i ovaj isječak. Uobičajeno ležerna radnja mjuzikla ponajprije je služila za isticanje plesnih dijelova. Mjuzikl kao nasljednik nijemog filma, u osnovi zabavan glazbeni film, tijekom tridesetih godina 20. stoljeća bio je jedan od omiljenih američkih žanrova. Plesnom virtuoznošću izvođača i ljubavnim zapletima odvrćao je pozornost gledatelja od teških gospodarskih problema.

1936.

Olimpijske igre u Berlinu, isječak iz filma *Olimpija, bogovi stadiona*,

Drugi dio: *Suečanost Ijepote*, (*Olympia, Les Dieux du stade*,

2ème partie: *Fête de la beauté*), redateljica: Leni Riefenstahl

Otvorenje Olimpijskih igara 1936. u Berlinu bila je prigoda Adolfu Hitleru za veliko predstavljanje snage jedinstva Njemačke. Za scensku izvedbu otvorenja, a u želji da manifestacija dobije na grandioznosti, Hitler poziva nekoliko koreografa. Tadašnji ministar informacija i propagande Joseph Goebbels traži od filmske redateljice Leni Riefenstahl da stavi talent u službu nacističke vlasti te ona stvara film *Olimpija, bogovi stadiona* kao odu veličanstvenu tijelu i trijumfu volje. Izabrani isječak pokazuje kako pokret, koreografiran i zapisan za jednu glazbenu partituru, može biti izveden na tisuće načina. Tu je vjerojatno posrijedi odmak od koreografskog zapisa koji je razvio Rudolf Laban, koreograf i plesni teoretičar. Njega je Hitler prvog pozvao da uprizori ceremoniju otvorenja Olimpijskih igara, a Goebbels mu se, nezadovoljan njegovim radom, zahvalio dan prije. Labanovim se sustavom zapisivanja koreografije kao očuvanjem sjećanja na ples s pomoću partiture zapisane na papiru koristi i danas. Takav koreografski zapis ostaje, uz video, najsigurniji način ponovne rekonstrukcije nekog plesa.

1942.

Braća Nicholas

Isječak iz filma *Orchestra Wives* / redatelj Archie Mayo

U američkom crnom plesu Braća Nicholas svojevrsna su protuteža dvojcu Fred Astaire i Ginger Rogers. Legendarni klub Cotton angažirao ih je 1932. godine, u trenutku kada je mlađi brat imao samo jedanaest godina, u kojem su plesali na glazbu slavni jazz-glazbenika poput Dukea Ellingtona i Caba Callowaya, ali pretežno za bijelu publiku. Naime, zbog rasne segregacije koja je u to vrijeme vladala Sjedinjenim Američkim Državama crncima je zabranjivan ulazak u takve kabarete. Nakon prvog nastupa u jednom mjuziklu na Broadwayu postaju slavni i stvaraju spektakularne koreografije za filmove. Njihov plesački stil smješta se u tradiciju stepa s brojnim akrobatskim elementima, a jedinstveni su i po upotrebi prostora, primjerice stubišta, o čemu svjedoči ovaj isječak. Njihov utjecaj na hip-hop plesače vidljiv je i danas, a neke od figura koje su izmislili još su aktualne kod mladih koreografa.

1966.

Yvonne Rainer

Isječak iz *Trio A*, snimljen 1978.,
Um je mišić, prvi dio (The Mind is a Muscle)

Trio A koreografsko je djelo iz 1966. u trajanju četiri i pol minute, a izvorno je postavljeno u New Yorku za tri izvođača. Koreografija se odvija kao neprekidna radnja u kojoj namjerno izostaju vrhunci, naglasci i virtuosne figure kako bi se dobila fluidna i neutralna kvaliteta. *Trio A* smatra se manifestom postmodernog plesa, a prvotno se zvao *Um je mišić (The Mind is a Muscle)*, što podrazumijeva da je ples vezan uz misao. Svojom poznatom tvrdnjom: „Ne spektaklu. Ne virtuoznosti. Ne transformaciji, čaroliji i prividu. Ne glamuru i nedodirljivosti onih koji se smatraju zvijezdama (...)”, koreografinja dovodi u pitanje sve što se dotad smatralo važnim za plesnu predstavu. Taj potpuno pročišćen ples nastao je u trenutku u kojemu se američki umjetnici okupljaju i organiziraju politički angažirane manifestacije iskazujući protivljenje politici, primjerice ratu u Vijetnamu. Radikalnošću izričaja i sudjelovanjem u povijesti Sjedinjenih Američkih Država, Yvonne Rainer i danas ima veliki utjecaj na aktualne koreografe.

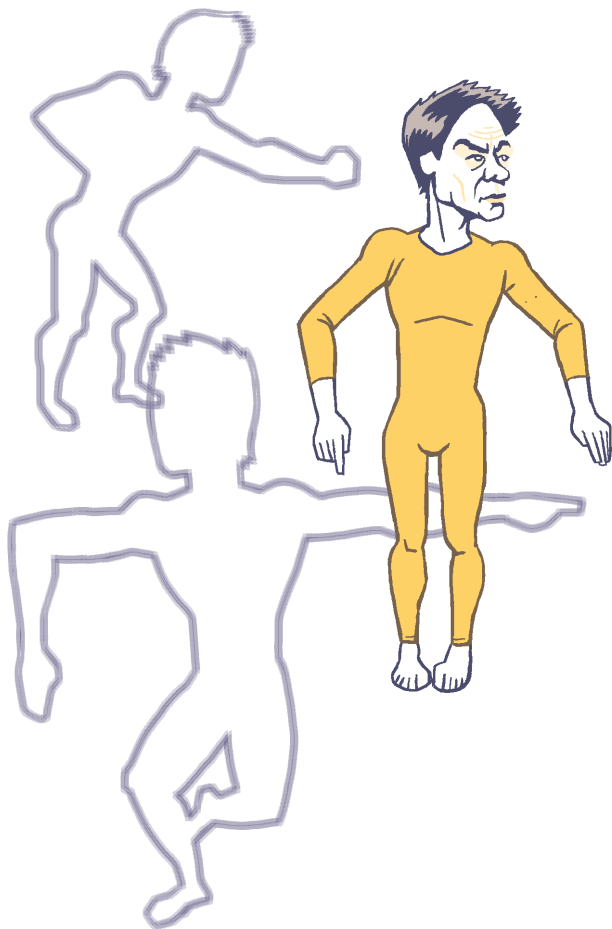
1968.

Maurice Béjart

Misa za sadašnje vrijeme (Messe pour le temps présent)
Isječak iz predstave izvedene na festivalu u Avignonu 1968.

Predstava *Misa za sadašnje vrijeme* propituje formu predstava kakve su se na poznatom festivalu u Avignonu prikazivale od njegova osnutka 1947. Godinu dana ranije plesači skupine Mauricea Béjarta Balet 20. stoljeća prvi su put imali pristup velikoj sceni tog festivala izgrađenoj na otvorenome. Njihov način odijevanja, traperice i majice kratkih rukava izgledaju kao svakodnevna odjeća mladih ljudi tog razdoblja, a koreografski izričaj, koji povezuje osnovne životne podatke s aktualnim političkim pitanjima, odgovara težnjama mlade publike.

Godine 1968. Francuska, kao i ostatak Europe, živi važno razdoblje povijesti, propitujući društvene norme koje mladi više ne prepoznaju. Događanja iz svibnja 1968. imaju velik utjecaj, osobito s obzirom na oslobađanje tijela, što je vidljivo u suvremenoj plesnoj umjetnosti. Maurice Béjart i njegovi plesači postali su simbolom ljeta 1968. u Avignonu.

1978.

Merce Cunningham

Isječak iz *Merce by Merce* by Paik,
redatelj: Nam June Paik

To djelo potpisuje Nam June Paik, videoumjetnik korejskog podrijetla koji od početka šezdesetih godina 20. stoljeća živi u New Yorku. Nakon susreta sa slavnim američkim koreografom i plesačem Merceom Cunninghamom, predlaže mu stvaranje tog duhovitog videoportreta, koji se smatra prvim plesnim videom. Ples se ponavlja i umnaža, protkan je neočekivanim događanjima poput prolaska psa te predstavlja tijelo koje lebdi u nizu krajolika. Stil videa obuhvaća kolaž, montažu i fragmentaciju, kao i opori humor svojstven skupini velikih umjetnika okupljenih oko Mercea Cunninghama, poput skladatelja Johna Cagea ili likovnog umjetnika Roberta Rauschenberga. Ti su američki umjetnici zajedno napisali jednu od najljepših stranica povijesti umjetnosti 20. stoljeća. Uvijek na čelu napretka tehnologije, Merce Cunningham u velikoj slobodi duha nastavlja pronalaziti prijelaze između tehnologije i koreografije.

1984.

Isječak iz *Refleksija Vlaste Kaurić*,
redateljica: Iva Jelačić

1. Tjedan suvremenog plesa, Zagreb

Festival Tjedan suvremenog plesa pokrenut je u Zagrebu 1984. i otad svake godine okuplja ponajbolje hrvatske koreografe i plesače te dovodi u Zagreb raznolike predstave suvremenog plesa, fizičkog kazališta i performansa iz cijelog svijeta. Predstave se odvijaju u raznim kazalištima, a često i u galerijama i na otvorenom, dovodeći ples u središte pozornosti grada. Popularno zvan TSP, privukao je plesu brojnu publiku i utjecao na nekoliko generacija plesača i koreografa, ne samo uzbudljivim predstavama nego i raznim seminarima, koprodukcijama, filmskim projekcijama i publikacijama. Predstava *Refleksije Vlaste Kaurić* u izvedbi Zagrebačkog plesnog ansambla prikazana je na 1. Tjednu suvremenog plesa. Ta dvadesetominutna koreografija nastala je nakon posjeta autorice izložbi skulptura pa se, poput oživljenih skulptura, skupina od 12 plesača na organski način rastvara, roji, dinamizira i organizira u bogato ornamentirane formacije. Nastala na principima plesnog teoretičara Rudolfa Labana, predstava je snimljena u televizijskom studiju i zanimljivo montirana tako da snimka uvišestručuje broj plesača, dajući novu, dinamičnu kvalitetu predstavi, pravom predstavniku tadašnje zagrebačke plesne scene.

1989.

Michael Jackson

Isječak iz spota *Smooth Criminal*,
redatelj: Vincent Paterson

Michael Jackson započeo je karijeru sa svojom braćom u grupi The Jackson Five. Plesati uči sam gledajući filmove Freda Astairea. Solo karijeru gradi zahvaljujući svojem jedinstvenom načinu pjevanja i plesanja. Prvi se oslonio na učinke spota kako bi promovirao pjesmu. Spot je u glazbenoj industriji kratki promotivni film, a Michael Jackson razvija tu formu do vrhunca, usavršavajući osobni stil u kojem povezuje *break-dance*, *rock* i *disco*. Stvara i nekoliko plesnih figura upisanih u povijest plesa, poput specifičnih pirueta, prepoznatljivih poza i slavnog hoda *moonwalk*, koji se još primjenjuje u hip-hop predstavama.

Vincent Paterson, redatelj spota, scenograf je i nastupa Madonne i Björk. Spaja različite žanrove slika i zvuka s novim tehnologijama te je dio velikog američkog pokreta koji povezuje *music hall* s rođenjem velikih gradova. Autor je i kratkometražnog filma posvećenog komemoraciji poginulima u terorističkom napadu na New York 11. rujna 2001.

POVIJEST PLESA U 10 NASLOVA

Izdavač

VRUM

Preradovićeva 44, Zagreb

Za izdavača

Sanja Frühwald

Koncepcija, realizacija i produkcija

Centar za koreografski razvoj u Toulousesu / Pireneji-Jug

Uz potporu Regionalne uprave za kulturu Pireneji-Jug

Autorica tekstova u hrvatskom izdanju i prijevod na hrvatski

Iva Nerina Sibila

Lektura tekstova u hrvatskom izdanju

Ivana Slunjski

Suradnici

Sanja Frühwald i Dejan Koščak

Ilustracije

Nikola Korac

Grafičko oblikovanje i prijelom

Mane Radmanović

Naklada

250

Zagreb, 2018.

Uz potporu Teatroskopa u sklopu FranceDanse Orient-Expressa. Teatroskop je program koji su pokrenuli Francuski institut, Ministarstvo kulture i Ministarstvo Europe i vanjskih poslova.

La Place de la Danse / CDCN Toulouse Occitanie avec le concours de le Direction Régionale des Affaires Culturelles Occitanie Un outil pédagogique de l'A-CDCN - Association des CDCN de France

WWW.VRUM.HR

Zaklada
Kultura Nova

FRANCOIS
INSTITUT

France
danse
orient-express

LA
CDCN

S
kliker

la
PLACE de
la DANSE
la
CDCN

PERFORMING
ARTS
COLLECTIVE